

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ІНДИЛО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF INDYLO v. UKRAINE)
(Заява № 71056/14)

Стислий виклад рішення від 13 лютого 2025 року

Згідно з твердженнями національних органів влади у травні 2010 року син заявників, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, порушував громадський порядок у студентському гуртожитку у м. Києві. Працівник міліції, який теж проживав в гуртожитку, але на той момент не перебував на службі, затримав сина заявників та доставив його до відділу міліції, де він склав протокол про адміністративне правопорушення. Згідно з офіційним протоколом син заявників у стані сильного алкогольного сп'яніння спробував спертися на стіл, але спіткнувся і впав спиною на підлогу, внаслідок чого втратив свідомість. Бригада швидкої медичної допомоги не виявила жодних тілесних ушкоджень у сина заявників та лише діагностувала сильне алкогольне сп'яніння, а тому не було підстав для його госпіталізації. Після цього його помістили в камеру. Рано вранці помічник чергового працівника міліції та черговий декілька разів викликали карету швидкої медичної допомоги у зв'язку з тим, що син заявників погано почувався. Бригада швидкої медичної допомоги констатувала смерть сина заявників. Згідно з лікарським свідоцтвом про смерть останній помер внаслідок перелому кісток черепа та крововиливу під оболонки і в тканини головного мозку, що виникли внаслідок контакту з тупим предметом.

Через десять днів щодо працівників міліції було порушено кримінальну справу за фактом перевищення влади або службових повноважень, що супроводжувалося насильством і яке спричинило тяжкі наслідки для сина заявників.

У жовтні 2010 року працівник міліції, який затримав сина заявників, був обвинувачений за частиною другою статті 365 Кримінального кодексу України у перевищенні службових повноважень за обтяжуючих обставин у зв'язку зі складанням протоколу про адміністративне правопорушення без погодження, із застосуванням фізичного насильства до сина заявників шляхом поміщення його силою в камеру та залишення його на підлозі, що прирівнювалося до такого, що принижувало гідність, поведження. В той самий час черговий працівник міліції був обвинувачений за частиною першою статті 367 Кримінального кодексу України за фактом службової недбалості шляхом допущення незаконного затримання та тримання під вартою сина заявників. Їм обом було офіційно пред'явлено обвинувачення у вчиненні вказаних кримінальних правопорушень.

У грудні 2011 року Деснянський районний суд міста Києва (далі – суд першої інстанції) звільнив чергового працівника міліції від кримінальної відповідальності на підставі Закону України «Про амністію у 2011 році» у зв'язку з тим, що у нього на утриманні був неповнолітній син.

У січні 2012 року суд першої інстанції визнав працівника міліції, який затримав сина заявників, винним та обрав йому покарання у виді позбавлення волі на строк п'ять років з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах на строк два роки. Однак згодом суд звільнив його від відбування призначеного покарання з випробуванням із іспитовим строком на два роки.

У травні 2012 року Апеляційний суд міста Києва (далі – апеляційний суд) задовольнив апеляційну скаргу заявників і повернув справу до прокуратури на додаткове розслідування, встановивши, що прокуратура розслідувала лише службову недбалість і перевищення службових повноважень, а не смерть сина заявників, а також вказавши на конкретні недоліки в розслідуванні.

У листопаді 2013 року суд першої інстанції, встановивши існування суперечностей в доказах у справі, призначив проведення додаткової комісійної судово-медичної експертизи, за результатами якої було встановлено, що смерть сина заявників була спричинена черепно-мозковою травмою, яка не могла бути спричинена падінням(и) сина заявників у камеру. Експерт також дійшов висновку, що лікарі швидкої медичної допомоги повинні були госпіталізувати сина заявників під час їхнього першого виклику, оскільки він перебував без свідомості.

У серпні 2014 року суд першої інстанції повернув справу до прокуратури на додаткове розслідування. Апеляційний суд залишив цю постанову без змін.

У червні 2016 року за результатами додаткової судово-медичної експертизи було встановлено, що смерть сина заявників настала внаслідок набряку головного мозку, а також у зв'язку з його черепно-мозковою травмою. Ця травма могла бути спричинена ударом голови об рівну поверхню внаслідок падіння. Крім того, було встановлено, що син заявників міг втратити свідомість у кімнаті для розбору із затриманими внаслідок патології судин головного мозку у поєднанні з алкогольним сп'янінням.

Експерти також дійшли висновку, що лікарі швидкої медичної допомоги повинні були госпіталізувати сина заявників.

За результатами повторної судово-медичної експертизи у вересні 2017 року було встановлено, що черепно-мозкова травма могла бути спричинена контактом голови сина заявників з тупим предметом, що могло статися як під час падіння, так і внаслідок удару. Тілесні ушкодження могли утворитися за обставин, відображених на відеозаписах з відділу міліції. Син заявників міг отримати травму за три – шість годин до смерті. Експерти також дійшли висновку, що не було підстав для госпіталізації сина заявників лікарями швидкої медичної допомоги.

У лютому 2018 року слідчий перекваліфікував обвинувачення з перевищення службових повноважень за частиною другою статті 365 Кримінального кодексу України на умисне нанесення сину заявників тяжких тілесних ушкоджень за частиною другою статті 121 Кримінального кодексу України. Станом на 19 грудня 2018 року розслідування усе ще тривало.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 2, 3 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на те що, перебуваючи під вартою у відділі міліції, (i) їхній син був підданий жорстокому поводженню; (ii) органи державної влади не надали йому необхідної медичної допомоги; (iii) держава несла відповідальність за смерть їхнього сина; і (iv) не було проведено ефективного розслідування цих подій. Європейський суд вирішив, що зазначені скарги підлягають розгляду виключно за статтями 2 і 3 Конвенції.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд щодо процесуального аспекту зазначив, що розслідування подій почалося лише через десять днів після смерті сина заявників, і із самого початку воно стосувалося лише службової недбалості та перевищення службових повноважень працівниками міліції; кримінальне правопорушення було перекваліфіковане на умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень лише через вісім років; національні суди двічі повертали справу до прокуратури для додаткового розслідування у зв'язку з непроведенням усіх необхідних слідчих дій для встановлення причини смерті сина заявників; через понад вісім з половиною років після смерті сина заявників, розслідування усе ще не було завершеним. Європейський суд не знайшов жодного пояснення значної тривалості розслідування, окрім низки затримок і неналежності проведення ключових слідчих дій, які змусили судові органи повертати справу органам досудового розслідування на додаткове розслідування. Крім того, деякі важливі обставини залишилися невстановленими, а саме, причина смерті сина заявників, причина отриманих ним тілесних ушкоджень, механізм утворення черепно-мозкової травми та зв'язок між діями працівників міліції та лікарів швидкої медичної допомоги, з одного боку, та смертю сина заявників, з іншого.

Європейський суд дійшов висновку, що в цій справі розслідування не відповідало критерію ефективності, та констатував порушення процесуального аспекту статей 2 і 3 Конвенції.

Стосовно матеріального аспекту статей 2 і 3 Конвенції Європейський суд зазначив, що син заявників помер внаслідок тілесних ушкоджень, яких у нього не було до прибуття у відділ міліції, а проведене на національному рівні розслідування було настільки неефективним і залишило стільки важливих питань без відповіді, що неможливо було встановити справжні обставини смерті сина заявників. Також не вдалося встановити, чи була надана йому медична допомога належною. Європейський суд зазначив, що ненадання органами досудового розслідування пояснення щодо отриманих сином заявників тілесних ушкоджень і його смерті під час тримання під вартою свідчить про невиконання ними свого обов'язку нести відповідальність за поводження із сином заявників під час тримання під вартою і, таким чином, не знімає покладений на них тягар доведення.

Враховуючи зазначені обставини, Європейський суд дійшов висновку, що немає потреби перевіряти, чи надали органи державної влади належну медичну допомогу сину заявників, та констатував порушення матеріального аспекту статей 2 і 3 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *«Вирішує»* долучити до розгляду справи по суті попереднє заперечення Уряду про невичерпання національних засобів юридичного захисту;
2. *Оголошує* заяву прийнятною;
3. *Постановляє*, що було порушено як матеріальний, так і процесуальний аспекти статей 2 і 3 Конвенції;
4. *Постановляє*, що:

- (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам спільно такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
- (i) 40 000 (сорок тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 3 000 (три тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам, в якості компенсації судових та інших витрат;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції».